

UNDER DANNEBROG

MARINEFORENINGENS MEDLEMSBLAD

3. AARGANG

REDAKTØR: KAPTAJN H. EWALD

HÆFTE VIII

AARSABONNEMENT 3 KR.

UDGIVER: MARINEFORENINGEN
EKSPEDITION: FORENINGENS KONTOR, CHR. IX'S GADE 5¹
ANNONCEEKSPEDITIONER: THIESENSVEJ 10 KORSØR
HANS TAUSENSGADE 14 ODENSE

ENKELTE NUMRE 25 ØRE

FORENINGSMEDDELELSER M. M.

VED E. W. MARSTON, VALDEMAR SCHOU og AXEL JUEL

Fot.: C OFFENBERG, Frbg. Allé.

40 AARS JUBILÆUM FOR AARGANG 1876

Mandag den 17. Juli Kl. 9 i trist Regnvejr stillede godt 30 Marinere af Aargang 1876 ved Værftsbrovagtten.

En flink Fotograf — selvfølgelig en forhenværende Mariner — anbragte Jubilarerne i en Gruppe og snappede en Plade, hvorefter Værftets store Porte svingede paa deres Hængsler til Velkomst, og som om Himlen vilde give de glade Gutter en Opmuntring, standede den sin Væde og lod Solen smile gennem Skyerne for derefter at give godt Vejr et helt Etmaal.

Værftschefen, Kontreadmiral *Nyholm*, havde med sædvanlig Elskværdighed stillet Lejtnant *Jacobsen* til Disposition for Jubilarerne og planlagt Ruten: Arsenalet, Skibbyggerværkstedet, Kasernen med Sixtus, Modelkammeret og enkelte andre Steder.

Omvisningen afbrødes Kl. ca. 11 med en animeret Frokost om Bord paa Reservekaserneskipet *Fyen*. »Menuen« lød paa Bixemad — en Ret, der kun kan laves af en Skibskok, og som staar over alt andet —, Smør og Ost, Øl og Snaps, og det var ikke Smaating, der blev konsumeret.

Ved 2-Tiden forlodes Værftet, men Kl. 5 stillede der paa Con-

stantia, hvor alle Formiddagens Deltagere og nogle faa indbudte gav Møde.

Bordet var festlig smykket med Blomster og Flag, og for den ene Bordende sad Komiteen, der bestod af Barber *Jørgensen*, Grosserer *Adolf Prior* og Tømmermester *Madsen*.

Grosserer *Prior* bød Velkommen, og derefter talte Barber *Jørgensen* smukt for Konge og Fædreland, en Tale, der fulgtes af 9 rungende Hurraraab.

Et Telegram afsendtes til Kongen, og herpaa indløb Majestætetens Svar senere paa Aftenen.

Grosserer *Prior* talte for Gæsterne, for hvilken Tale Lejtnant *Jacobsen* takkede.

Derefter fulgte Talerne Slag i Slag, afbrudt af enkelte Sange.

Stemningen var hjertelig, og det var en Glæde at se de ikke længere helt unge »Guttermænds« Glæde over paany at træffe sammen. Kaffen, som blev nydt i det frie, afløstes af et improviseret lille Sold, og det var Midnat før Kursen sattes mod København, med Løftet om saavidt muligt at træffes om 10 Aar.

SMUKT KAMMERATSKAB

At der blandt de danske Marinesoldater i Nutiden findes det samme gode Kammeratskab som i Fortiden, har man fornylig set Eksempel paa nede i Sydsjælland.

Paa Kongsted Kirkegaard blev den 9. Juni begravet den unge Marinesoldat, som omkom ved et Ulykkestilfælde om Bord paa Kystforsvarsskibet »Olfert Fischer«, og den 18. Juli lod hans Skibskammerater paa hans Grav opsætte en Mindesten af Marmor. Stenen bærer følgende Indskrift:

†
Værnepligtig
Peter Christian
Jensen.
Født 6. Juli 1892.
Forulykket under
Udførelsen af sin Gerning
3. Juni 1916.
Ære være hans Minde.
Kammerater i
Kystforsvarsskibet »Olfert Fischer«
satte ham dette Minde.

KORSØR KREDSSEN

afholdt den 23. Juli en talrigt besøgt Sammenkomst i Lystskoven ved »Sommerlyst«. Formanden, Konsul *Th. Rasmussen* talte, og derefter gled Kredsen nye Flag til Vejrs, mens Musikken — Orkester fra »Peder Skram« — spillede. Overlærer *Waldiche* talte for Kongen, og dermed var Festens alvorlige Del sluttet. Senere holdtes Fællesspisning og Bal.

SVENDBORG KREDSSEN

foretog Onsdag den 2. August sammen med »Svendborg Sunds Sejlklub« en Udflugt til Grasten paa Thuro, dels med Kuttere og dels med et Motorfartøj, der afgik fra Svendborg Havn Kl. 6 Em., anløbende Christiansminde og Troense. Kl. 8 samledes man i festligt Lag paa Grasten Badehotel, hvor Formanden for begge Foreninger, Forstander *Aage V. Tuxen*, bød velkommen. Senere spillede Musikken op til en lille Dans og efter hyggeligt Samvær returneredes Kl. 12 til Svendborg med Motorskibet, der nu — i den stille Sommeraften — havde en lang Hale af Fartøjer paa Slæb.

SØKRIGSBEGIVENHEDERNE I NORDSØEN

(FORAARET 1916)

Den 25. December 1915 forlod en kraftigt armeret tysk Hjælpekrydser, *Möwe*, tysk Havn, maskeret som en almindelig Handelsdamper og med svenske Farver malet paa Skibssiden. I de lange mørke Nætter var det let for den uset at komme Nord om Skotland og ud i Atlanterhavet, dertil fordres jo kun Heldet.

I Atlanterhavet kapredes fra 10. Januar 1916 over en halv Snes engelske Dampere, hvis Besætninger den 1. Februar om Bord paa »Appam« blev bragt ind til amerikansk Havn. Med en af Dampene »Clan Mactavish«, havde »Möve« endog en kort, men hidsig Træfning.

Den 4. Marts ankom »Möwe« igen til Wilhelmshafen.

Den 29. Februar prøvede en anden armeret tysk Hjælpekrydser *Greif*, maskeret som et norsk Koffardiskib at slippe over Nordsøen. Den blev opdaget af engelsk Hjælpekrydser *Alcantara* og Kampen endte med begge Skibes Undergang. Den engelske Krydser blev torpederet, og den tyske skudt ned. 5 tyske Officerer og 115 Mand blev taget til Fange.

I Løbet af Vinteren skete kun lidt i Nordsøen. Den 11. Februar skød tyske Torpedobaade en engelsk Trawler ned paa Doggerbanke, og 14. Februar sank den engelske Krydser *Arethusa* ved at løbe paa en Mine.

Den 25. Februar beslaglagde Portugal alle de tyske Skibe, som laa i de portugiske Havne, og som Følge deraf erklærede Tyskland d. 9. Marts Portugal Krig, og Østrigs Krigserklæring forelaa d. 14. Marts.

Den 10. Marts sank en engelsk Jager *Coquette*, og en engelsk Torpedobaad, samt d. 13. s. M. engelsk Hjælpekrydser *Fauvette* ved at løbe paa Miner ved Englands Østkyst.

Den 15. traadte Admiral *v. Tirpitz* tilbage som tysk Marineminister.

I Løbet af Marts tog den tyske Undervandsbaadskrig atter Fart med Baade af større Type; der sænkedes adskillige Dampere, baade fjendtlige og neutrale i Flæng. Den 24. Marts blev saaledes den engelske Passagerdamper *Sussex* uden Varsel torpederet i Kanalen nær ved Dungeness, og henvend 80 Passagerer blev dræbte eller saarede, deriblandt en Del amerikanske Borgere. Omtrent samtidig torpederedes ogsaa uden Varsel 2 store hollandske Dampere og mange norske Skibe, saaledes at det saa ud til at en hensynsløs Førelse af Undervandsbaadskrigen nu skulde indledes. Selv neutrale Skibe, som laa til Ankers, blev sænkede, medens Mandskabet var til Køjs. Man skrev

derom i »Norges Handels- og Søfarts-Tidende«, »at saadanne Torpederinger ikke har noget med civiliseret Krigsførelse at gøre, da det er Snigmord paa fredelige Søfolk. Saadanne Torpederinger kan ikke være udført af en Kulturstats Krigsmagt eller af en Orlogsflaade, hvor der hersker Orden og Mandstugt, med mindre Flaaden er kommanderet til at begaa ligefrem forbryderiske Handlinger. Man kan gætte paa, at Torpederinger er sket ved en Fejltagelse, men for at forebygge Fejltagelser har man netop Visitationspligten«.

Den 20. Marts fik 4 engelske Jagere 3 tyske Jagere i Sigte udfor den belgiske Kyst. Tyskerne satte straks Kurser mod Zeebrügge, forfulgt af Englænderne.

Den 25. Marts foretog Englænderne et Flyverangreb mod Zeppelinstationen i Tønder, og sammen med Flyvemaskinerne fulgte engelske Krigsfartøjer. Da disse stødte paa de tyske Forposter blev 2 tyske armerede Trawlere skudt ned, medens en engelsk Jager blev forladt og senere strandede paa den hollandske Kyst. Den paafølgende Nat stødte engelske Krydsere paa en Division tyske Torpedojagere; en af disse blev vædret og sænket af Krydseren *Cleopatra*, og ingen af Jagerens Besætning kunde reddes.

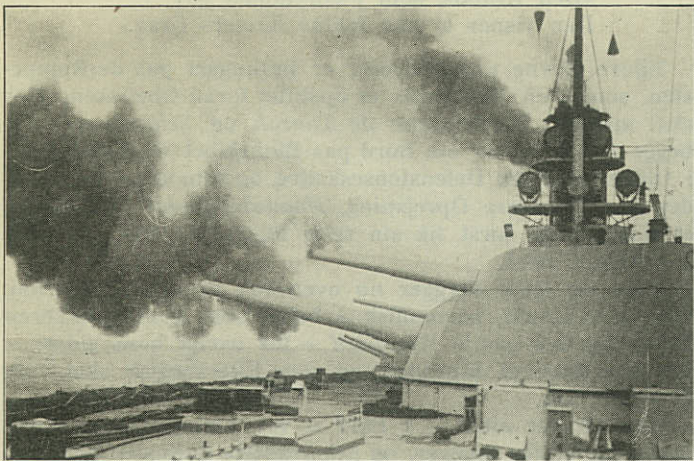
Under 30. Marts udstedte den britiske Regering en »Order in Council«, hvori der blandt andet bestemtes, at Art. 19 i London Deklarationen, der blev vedtaget paa en international Konference i London 1909, fra samme Dato skal ophøre med at gælde. Hverken Skib eller Ladning skal for Fremtiden være undtaget fra Beslaglæggelse for Blokadebrud alene af den Grund, at Skibet for Tiden er paa Vej til en ikke blokeret Havn.

England vil herefter have fri Hænder til at opbringe Skibe, som fører visse fri Ladninger til Havne, hvorfra de kan videresendes til Tyskland uden at støde an mod § 19 i London Deklarationen.

I Begyndelsen af April inddrog Englænderne forskellige Fyrskibe mellem Galloperne og Themsens Munding og udlagde et stort og udstrakt Minefelt mellem Noord-Hinder Fyrskib og Galloperne, ligesom Spærringen af den engelske Kanal blev gjort mere effektiv, saaledes at der nu kun paa visse Timer om Dagen aabnedes for Gennemsejling.

Den 5. April blev en tysk Undervandsbaad skudt i Sænk af franske og engelske Skibe, og d. 28. blev en anden U-baad sænket udfor den engelske Kyst, 1 Officer og 17 Mand toges til Fange.

En tysk Krydsereskadre, Prøjserne siger »Tyske Hochsee-Stridskræfter« ledsaget af lette Krydsere og Jagere viste sig d. 25. April om Morgenen udfor Lowestoft. De lokale engelske Skibe optog Kampen, og efter 20 Minutters Forløb tog den prøjsiske Eskadre Kurs mod den tyske Kyst fulgt af engelske Torpedojagere. Samtidig angreb 2 Zeppelinene, der forfulgtes af engelske Flyvere over 60 Sømil til Søs. Efter engelske Beretninger kastede Flyverne Bomber mod

De svære Kanoner i et tysk Kampskib affyres.

de tyske Skibe og mod 4 fjendtlige Undervandsbaade. Om Tab meldtes intet fra nogen af Siderne, og der har næppe heller været Tale om en stor Aktion, men de tyske Skibe har altsaa været til Søs og er komne ret langt over mod den engelske Kyst, før de blev opdagede.

Den engelske Undervandsbaad E. 31 blev den 6. Maj skudt ned udfor Horns Rev.

Man har ofte antydnet, at de ny, større tyske Undervandsbaade var i Stand til at udlægge Miner, og samme Opfattelse kom atter frem, da der d. 28. April blev fundet en Mine ved Indløbet til Lissabon. Om de tyske U-baade virkelig kan udlægge Miner, er dog vist et stort Spørgsmaal, i saa Tilfælde vilde der sikkert findes mange Miner i Indløbet til de engelske Havne. Og kan U-baadene udlægge Miner, er det jo et Bevis paa de engelske Patrouillers Aarvaagenhed, at der ingen Miner findes ved og udfor Havnene.

I Begyndelsen af Krigen var den engelske Blokade selvfølgelig ikke effektiv, men efterhaanden forøgedes Antallet af Patrouilleskibe, og nu findes der saa mange Krydsere spredt over Nordsøen, at det skulde synes umuligt for Skibe at slippe igennem.

En moderne Blokade er imidlertid ikke en Kæde af Skibe, der damper i Sigte af hverandre, Blokadestyrken, hvori ogsaa findes franske Skibe, bestaar af Patrouille-Eskadrer, der vel er ude af Sigte af hverandre, men hurtig kan forenes. Krydserne ligger maaske en Snes Sømil fra hverandre, men da hver Krydser ser over en Cirkel med 15 Sømils Udstrækning, kan intet Skib om Dagen slippe igennem uden at blive set.

Blokaden opretholdes af armerede Hjelpekrydsere, da de egentlige Krigsskibe maa holde sig rede til at engagere den tyske Kampflaade.

Da det er umuligt at undersøge et Skibs Last paa aaben Sø, maa Handelsskibene nødvendigvis sendes ind til en Havn, og da det ugentlige Gennemsnit af overhalede øst-gaaende Skibe nu er oppe paa c. 50, er der som sagt næppe mange Skibe, som uset kan komme gennem den nu effektive engelske Blokadelinie.

Indtil Midten af Maj har England mistet 9 Kampskibe (*Bullwark, Formidable, Ocean, Irresistible, Goliath, Majestic, Triumph, King Edward VII og Russell*), 7 Krydsere (*Aboukir, Cressy, Hogue, Good Hope, Monmouth, Argyll og Natal*), 6 lette Krydsere (*Amphion, Pathfinder, Pegasus, Hawke, Hermes og Arethusa*). Ialt 22 Krigsskibe, foruden Torpedofartøjer og U-baade.

Tyskland har mistet 6 store Krydsere (*Blücher, Scharnhorst, Gneisenau, Yorck, Pr. Adalbert og Friedrich Karl*), 10 Krydsere (*Mainz, Köln, Emden, Dresden, Nürnberg, Bremen, Königsberg, Leipzig, Magdeburg og Karlsruhe*), 7 mindre Krydsere (*Hela, Albatross, Ariadne, Undine, Jaguar, Illis og Tiger*). Ialt 23 Krigsskibe, foruden Torpedofartøjer og U-baade.

I Tonstal er Forholdet saaledes, at England har tabt 235,400 Tons og Tyskland 116,000 Tons. Af de engelske Skibe er kun 3 skudt ned i Kamp, af de tyske mindst 15 Skibe.

Om den engelske Sejr i Nordsøen d. 31. Maj over den tyske Hovedflaade, der blev drevet tilbage til Wilhelms-hafen, vil Beretning fremkomme i næste Nummer.

C. J. H. SPEERSCHNEIDER,
Kaptajn u. T. i Flaaden.

HOLMENS KIRKEGAARD

250 AAR

Siden Absalons Borg rejstes, har vor Hovedstad i de svundne 8—900 Aar haft en rig og bevæget historisk Udvikling, men — som man ved — den er kun fattig paa haandgribelige Fortidsminder; kun ringe er det, som Tiden — hvad enten det har været unænsomme Hænder eller Ilden — har levnet os.

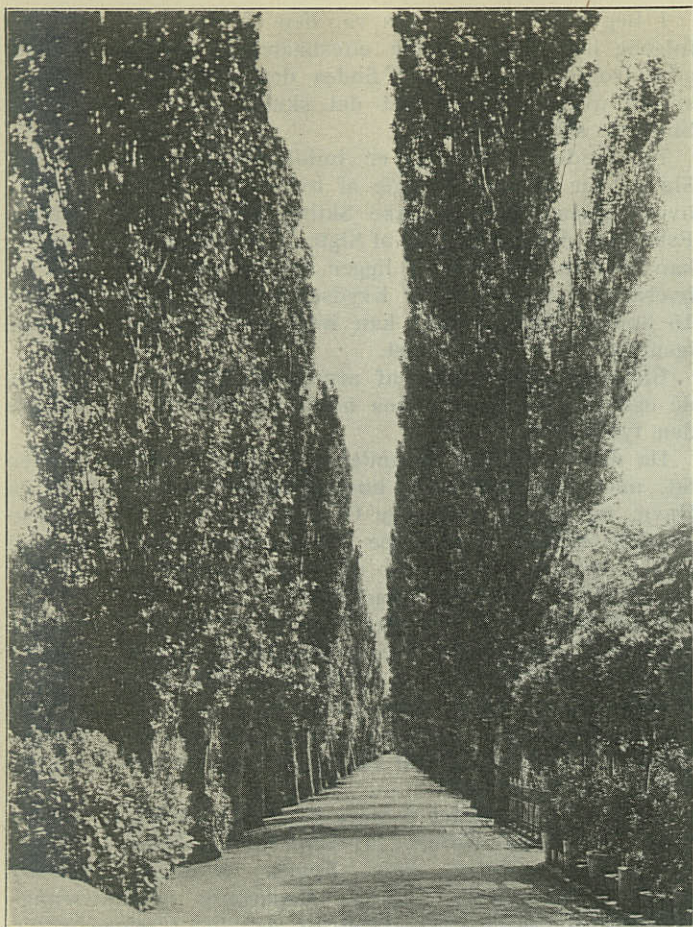
Vi ejer dog et Fortidsminde, ganske vist efter sin Art ændret af Livet, et Minde fra svundne Dage, som netop nu i denne Maaned har naaet den anselige Alder af 250 Aar. Det er vor Marines gamle Gravplads: *Holmens Kirkegaard*.

Det var den 10. August 1666, at det første Lig — vel en ringe Mand fra Nyboder eller Skipperboderne — fandt sin Hvile i den nye Kirkegaards Jord. Anlægget baade af denne Kirkegaard ret »uden Østerport« og af en anden »uden Nørreport« var utvivlsomt en Følge af den kongelige Ordre, der ikke længe forinden var udstedt, og som bød, at enhver Sognepræst i Staden »enhver Løverdags-

Formiddag« skulde indsende »en rigtig Specification« over alle, som var døde — og fødte for øvrigt ogsaa — i Ugens Løb. Efter de onde Tider, som Københavns Belejring havde bragt over vor By, var man nu ogsaa — efter 6 Aar — naaet saa vidt, at man stræbte efter bedre Orden i alle Forhold — og ogsaa Befolkningen var stærkt tiltagende; alt dette forklarer disse nye Gravpladers Anlæg.

I lange Tider — i sine første halvandet Hundrede Aar — var Holmens Kirkegaard eller, som dens første Navn var: *Baadsmanskirkegaarden* knap nok halv saa stor som nu, men dog meget betydelig efter Tidernes Forhold. Kun lidt, meget lidt ved vi om dens første Aaringer; det var jo ogsaa kun ringe Folk — mest Matroser og Baadsmænd — der fandt deres sidste Hvilested her, fjernt fra Staden »uden Østerport«. Men et historisk Billede kan dog manes frem fra Kirkegaardens 45de Aar: *Anno 1711*.

Trods militær Afspærring baade til Lands og til Vands var »den store Pest« fra Helsingør naaet herind til Køben-

Poppel-Alléen.

havn, og her kastede den sig i de varme Sommermaaneder i ubændigt Raseri over Staden — især var den skæbnesvangre Gæst atter og atter til Huse i Nyboder. Dødsmærket: de skræmmende hvide Kors, der fortalte, at her boede Pesten, saas paa Dør efter Dør. Og Nyboders-Folkene *vilde* bede den sidste Bøn i det lille Kapel paa Baadsmanskirkegaarden for deres døde og stede dem til Hvile i dens Jord — det var deres fattige Ret. Forfærdende var de Vogntog, der drog ud gennem Østerport — den eneste af Stadens Porte, hvorigennem Lig maatte føres ud. Fjællevognene var fyldte med Dynger af døde Kroppe »hvis Hoveder hang og dinglede bag ud« af dem — fortæller de Bötticher, Datidens kendte Pestlæge. Tid til at faa dem i Jorden var der ikke, saa Ligene dyngedes op paa Kirkegaarden, hvor Tilstanden til sidst var saadan, at man maatte lade en Ryttervagtkampere mellem Gravene for at skaffe Orden til Veje og holde Folk i Ave derude — og saa maatte Nyboders-Folkene lade deres døde begrave udenfor Kastellet.

Og vi drejer igen Tidens Kalejdoskop og ser et nyt Billede: Det er Aaret 1801. Skærtorsdags-Slaget har tordnet paa Københavns Red. Tre Dage efter — Paaske søndag den 5. April — drager ung og gammel fra Staden ud gennem Østerport — man vil vise de faldne, som skal jordes derude paa »Skibskirkegaarden«, den sidste Ære. Den nu næsten halvandet Hundrede Aar gamle Kirkegaard er et bølgende Menneskehav — unge hvidklædte Piger strør Foraarets lyse Blomster over Heltenes mørke Kister, og mens disse sænkes i Fællesgraven, lyder Sorgesangen højtidsuldt:

»Ved Eders Grav vi samtlig sværge,
Med Eders Aand til sidste Mand
I hver fornyet Kamp at væрге
For Fyrste og for Fædreland!
Fred være med Jer Aske! Fred!
Jer Hæder evigt varer ved!«

Og kort efter hæver *Gravhøjen for Heltene fra Slaget paa Reden den 2. April 1801* sit grønne Tæppe; over Enge og Haver skimter man fra den de faldnes Kampplads: det blaa bølgende Sund. — »Medborgeres Erkiendtlighed satte dem dette Minde« lyder den nu glemte Digter *Sanders* Indskrift paa Obeliskens, som er rejst paa Højen, og hans Indskrift paa Marmortavlen, der støtter sig til Fundamentet, forsikrer:

»Den Krands, som Fædrelandet gav —
Den visner ej paa faldne Krigers Grav.«

Elleve Navne paa Officerer er indhugget paa de Kampesten, som i en Halvkreds er opstillet foran Obeliskens. Her skal mindes: Kaptajnerne *de Thurah* og *Schrødersee*, der begge fandt Døden om Bord paa Blokskibet »Indfødsretten« i Olfert Fischers Defensionseskadre, og som et tredje Navn, der har Krav paa Oprijsning, *Maanedsløjtnant Chr. Møller*, et Navn, som først fik sin rette Plads her 100 Aar efter — altsaa i 1901.

Gran og Birk skygger nu over den historiske Gravhøj. Det er et smukt, harmonisk Arbejde, som Kobberstikkeren *Lahde* og den gamle *Wiedewell* — for øvrigt hans sidste — her har skænket Samtiden, og som Efterslægten skal vide at værne om.

Men 16 Aar efter — i 1817 — var Kirkegaardens Gravplads blevet for snæver, og Admiralitets-Kollegiet købte da af Magistraten et Grundstykke, saa den blev dobbelt saa stor i Omfang som før. Midt i dette nye Grundstykke findes den Dag i Dag: Admiral St. A. Billes pompøse Gravsted.

Og atter øgedes Byens Befolkning, og der krævedes større Plads for dens døde — saa baade i 1853 og 1865 blev Kirkegaarden igen udvidet. Men saa kom Loven af 1867, der bød, at intet Areal indenfor »Demarkationslinien« mere maatte »henlægges til Kirkegaard«, og herefter var enhver Udvidelses-Mulighed udelukket. Den samme Lov forbød ogsaa Salg af Grave herude efter Aaret 1947, og naar 20 Aar — den Tid, et Lig skal ligge urørt — herefter er for-

Mindesmærket for Flyveren, Premierløjtnant Axel Hoek.

løbet, vilde den gamle Kirkegaards Saga være omme, hvis der ikke — som det siges — tidligere var solgt Gravpladser, hvortil Ejendomsretten først udløber *efter* 1967.

* * *

Nu om Dage ejer *Holmens Kirkegaard* ikke i udpræget Grad den Romantik, den Patina, som gamle Kirkegaarde ellers i saa rigt Maal kan eje. Tidligere gjorde den det sagtens nok. — For hvorfor skulde *den* have haft et Særpræg fra sine Omgivelser — det gamle Østerbro med al sin daarende Ynde, da Gadebilledet — eksempelvis i Begyndelsen af forrige Aarhundrede — saa saadan ud: Søens græskransede, bugtede Bred, hegnet af et aabent Stakit — nede ved dens nordre Hjørne: Gavlen af et Bindingsværkshus mod en Baggrund af tætte Trækroner, ved Vejens Ende en spinkel hollandsk Vejrølle, og modsat Søen: et lavtliggende langt Hus og som dets Nabo den fornemme palæagtige Ejendom: »Det hvide Hus«, alt indrammet af Buskes og Træers tætte Løvværk. Og omtrent saadan saa Billedet ogsaa ud midt i Trediverne; hvem mindes vel ikke *Købkes* dejlige Solskinsbillede: »Sommermorgen ved Østerbro« fra hin Tid?

Nej — *Livet* har hæget denne *Dødens Have* — saa den nu ligger pyntelig med frodigt Blomsterflor og fint revne Gange — kun Alleen af de gamle Popler — disse Nordens Cypresser — ejer et Præg af en egen Böcklinsk højtidsfuld Kraft. Gennem denne Allé har Slægt efter Slægt fulgt deres døde til den sidste Hvile herude. Selv om den store Mængde af disse jordede nu er glemte Navne, er her ikke faa, som — hver paa sin Vis — øvede en Gerning, der

gjorde Navnet mere levedygtigt end det Legeme, som Kirkegaardens Jord tog.

Foruden de alt nævnte skal af kendte Søofficerer endnu mindes: Kaptajn *Chr. Krieger*, der faldt i 1849 om Bord paa »Chr. VIII«, Orlogskaptajnerne *P. C. Holm* og *Sigv. Lund*, hvis Gravminder deres Mandskaber fra Fregatten »Jylland« og Korvetten »Hejmdal« rejste i 1864 og 1867, Sejrherreren fra Helgolands-Slaget: Admiral *Suenson*, og endelig som Repræsentant for vort yngste Slægtled: den kække unge Premierløjtnant *Axel Hoeck*, der — som en af vor Militærflyvnings Pionerer — fandt Døden i Kampen for at sejre over Luften.

At mindes alle de Navne paa Kunstnere, Videnskabsmænd, Politikere, Embedsmænd, alle Navnene paa de Industriens og Handelens Stormænd, hvis Støv gemmes i Holmens Kirkegaards Jord, vilde her føre for vidt. Kun disse Par Navne, som vil leve, saa længe dansk Digtetekunst, dansk Skuespilkunst, dansk Musik og dansk Malerkunst end maatte øves, skal slutte disse Mindelinjer om den gamle Kirkegaard:

Den mest danske af danske Digttere *Chr. Winther*, Fru *Gyllembourg*, *Johan Ludvig Heiberg* og *Johanne Luise Heiberg*, vor store *Holberg-Fremstiller Phister* og Fru *Phister*, Komponisten af »Vift stolt paa Codans Bølge« *D. Bay*, *Heise*, *Henrik Rung* og *H. C. Lumbye* og Maleren *Exner*.

* * *

Endnu træder *Livet* sin hæsblesende Hvirvel-Dans udenom denne gamle Gravplads, som Gadernes høje Stenkolosser har klemt inde mellem sig. Men hvornaar vil Dansen ubønhørligt fare hen *over* den?

SIGURD FROM.

NYBODER

(SLUTTET)

Nyboders Skole betragtedes som Københavns bedste Kommuneskole. Undervisningen var gratis og Skolegangen frivillig. De fattigste Børn fik Brød paa Skolen for ikke at forsømme Undervisningen ved at gaa og tigge. Der var bestandig et — man kan næsten sige — Utal af Børn i Nyboder. De unge Mænd havde gode Betingelser for at grunde et Husliv i en tidlig Alder, og de giftede sig i Reglen med unge Piger af deres Stand, som kendte de Forhold, hvorunder de vilde komme til at leve. Hvis en ung Mand, paa Grund af manglende Bekendtskab, ikke var i Stand til at stille Førlovere, slap han med for kombineret Ret ved Ed at forsikre, at der intet var til Hinder for hans Ægteskab. Brylluppet skulde da staa senest 2 Maaneder efter i Holmens Kirke, men paa Grund af en fejlagtig Opfattelse af den kirkelige Trolovelse, flyttede de unge i Reglen sammen straks, og hændte det, at den ene Part døde inden Vielsen havde fundet Sted, blev den efterlevende efter Loven i alle Maader anset for den Afdødes Ægtefælle.

Mændene hjalp troligt til med alt Arbejde i Hjemmet. Paa Fridagene vaskede de Børnene, klædte dem paa, gav dem Mad og lagde dem til Ro i den Vugge, de selv havde lavet, ja de vaskede og skurede endog med Glæde og lærte Børnene til, efterhaanden som de blev større, at hjælpe til i Huset, thi kun naar alle ydede det meste, kunde en Nyboders-Familie se lidt sorgfrit paa Tilværelsen.

Udeblev Lønningen, stod Nøden for Døren; det skulde synes utænkeligt, at Staten ikke kunde betale sine Arbejdere, og dog er det hændet flere Gange, at Staten paa Grund af Pengemangel maatte standse sine Betalinger, og at Nyboders Folk langtfra var de første, der fik. Der skulde da megen Mandsstyrke til at gaa Prøvelsens Tid igennem, og dette har givet Nyboders Historie et stærkt tragisk Anstrøg, idet Mangleterne sløvede baade Moral og Karakter, og alle

Hovedpunkterne i Nyboders Levnedsløb faldt sammen med Statens usikre Pengeforhold.

I Aaret 1693 blev Nyboders Vagt anlagt; den var hverken særlig skøn eller imponerende, men hvor hører den ikke til i hele Billedet, den lille graa Bygning med Klokkeren, der kaldte Holmens Folk til Arbejde. En Vægterskare bevogtede fra nu af Nyboders Ro, og det fortælles om en Nybodersmand, hvis Kone handlede med Fisk og var drikfærdig, at han sagde til sin Søn: »løb ned i Adelgade og se, om Mor er fuld, og er hun det, saa sig, at hun skal gaa om ad Borgergade, ellers tager Vagten hende.«

I Aaret 1711 udbrød Pesten, og Sundhedskommissionen, hvis Virksomhed ogsaa udstræktes til Nyboder, havde en Søofficer blandt sine Medlemmer, men Nyboders Befolkning havde i mange Retninger sine egne Meninger og vilde nødig modtage Anvisninger af Kommissionen eller gøre Anmeldelser om sine syge. For det første var man bange for Lægen, og de, der blev angrebne, skulde jo dø alligevel, og for det andet var der den Ubehagelighed, at der krævedes streng Afsondring fra de Huse, hvori der var Pest, og dette lod sig næsten ikke gennemføre i Nyboder, fordi Huslejlighederne laa saa tæt til hverandre. De syge maatte ikke plejes hjemme, men skulde straks overføres til Søkvæsthuset; men dette blev snart overfyldt, og dets Lægepersonale var tildels uddød. Nyboders Folk havde altid Aversion mod at komme paa Hospitalet, og under disse Forhold bad de kun om at maatte dø hjemme. Det ene Nybodershus uddøde efter det andet, blev forladt og forfaldt, og endnu en halv Snes Aar efter nævnes de som »Pestens Relikvier«.

Begravelser foregik altid fra Hjemmet. Man beholdt under normale Tilstande Liget indtil Begravelsesdagen og gik ind og ud, hvor den Døde laa; Børnene legede uanfægtet

Nyboders Vagt (1891).

i Stuen, ja drog undertiden den Døde med i Legen. Følget blev rigeligt trakteret, hvilket øjensynlig stillede Sorgen noget.

I Aaret 1721 kom en kongelig Befaling: Nyboder skulde ryddes inden Paaske. Af det tjenstgørende Mandskab kunde de fleste vende tilbage, men alle de, der var afskedigede efter Krigens Ophør skulde ud, selv om de havde faaet Boligen paa Livstid. Mange indgav Ansøgning til Kongen om at maatte blive boende, men Kongen syntes ikke om det, og kun de, som aldeles ikke kunde faa Bolig i Byen, maatte blive til Mikkelsdag.

Hensigten med dette var, at de forskellige Afdelinger af Mandskab skulde holdes isolerede, saaledes at kun de, der hørte sammen, havde fælles Gaardsplads o.s.v., og derved ventede man at undgaa Tvistigheder mellem Folkene.

Af og til havde der boet en eller flere Officerer i Nyboder, men Christian den 6te forordnede i 1738, at der til Stadighed skulde være bosiddende Officerer, der skulde fungere som en Art Politi for Befolkningen. De fritoges for at vedligeholde deres Boliger, og efterhaanden som Nyboder nærmede sig sin fulde Udvikling ejede det 24 Officersboliger, der indrettedes for Enderne af Husrækkerne. Efter at den nordiske Krig var endt, forbedredes Statens Finanser, og der var nu ikke mere Tale om, at Beboerne led Nød, men det var, trods alt, vanskeligt at faa en god Ordning paa de indre Anliggender, fordi de var bleven forkludrede i Forurettelsens Dage. Mange fortsatte det Tiggeri, der én Gang havde været en Livsbetin-

gelse, og grove Tyverier paa Holmen maatte straffes strengt. Desuden havde det haarde Arbejde gjort Marinens Tjeneste forhadet, saa at enhver, der kunde, unddrog sig derfor, og de, der blev tilbage, var mest forarmede Familiefædre.

Ogsaa Autoriteterne betragtede Nyboders Folk med ugunstige Blikke. Deres daarlige Klæder og hensynsløse Opførsel paa offentlige Steder bevirkede, at det i Aaret 1750 af Kommandantskabet blev dem forbudt at betræde Voldene, og at de hverken maatte ses i Frederiksberg Have eller om Sønuagen med Kone og Børn udenfor Statens Porte før ved Aftensangs Tider.

At saadanne Forbud slukkede den sidste Rest af Æresfølelse hos Holmens Folk, er en Selvfølge, da de derved sattes lavere end de laveste af Byens Befolkning; i 1791 blev det dog tilladt Mandskabet at spadsere paa Voldene og i Rosenborg Slotshave, naar de bar Uniform.

Paa Frederik den femtes Anordning ansattes flere Folk, saa Arbejdet ikke blev saa anstrængende for den enkelte, men Nyboder kom endnu ikke ud over sin mørke Periode og var stærkt i Vanry.

I Aaret 1772, da Struense faldt, var der almindelig Glæde i Nyboder, og nogle af Mandskabet sluttede sig til Byens Pøbel og udplyndrede, hvem de troede hørte til Struenses Venner. Autoriteterne lagde dem ikke Hindringer i Vejen, men tilsidst blev Generaladjutanten sendt ud for at takke Folkene i Kongens Navn og befale dem at gaa hjem og holde sig rolige i deres Huse.

Da Struense kort Tid efter blev henrettet, var Mand-

Nyboders Vagt og Kommandantskabskontorerne (tilhøjre) kort før Ombygning.

skabet til Stede, men vendte dog meget alvorlige hjem efter det blodige Optrin.

I 1807 led Nyboder meget; Projektilerne slog ned, afbrændte Huse og saarede mange Mennesker. Mændene var borte, og Kvinder og Børn foer forvildede om eller klumpede sig sammen, Moder og Børn for at dø sammen under Bombernes Ild; den næste Nat flygtede de fleste ud til Christianshavn, og i Værkstedslokaler og Pakhuse indrettede man sig, saa godt man kunde. Her blev man ikke forstyrret af Bomberne, og det vakte derfor almindelig Deltagelse, da et Barn døde en naturlig Død.

Efter Kapitulationen var Marinens Mandskab yderst misfornøjet med den Uvirksomhed, som Englændernes Herredømme paa Værftet førte med sig, og de samlede sig i Skarer paa Kongens Nytorv udenfor det danske Hovedkvarter for at give deres Harme Luft over Tabet af Danmarks Stolthed, den herlige Flaade, hvortil der knyttede sig saa mange Minder.

Helt indtil vore Dage stod nogle af de nedbrændte Huses Pladser ubenyttede hen; Mandskabet raadede efter Eyne Bod paa de Ulykker, Bomberne havde anrettet, men nu var Landets Finanser igen i daarlig Forfatning, saa meget forblev i den havareerede Stand.

I 1813 omorganiseredes det faste Mandskab i Nyboder, og alle uberettigede Logerende maatte ud, og i 1816 fik hver selvstændig Beboer i Nyboder Befaling om at forsyne sig med en Husbog, hvori de maatte indføre baade deres egen Husstand og de Logerende, de efter Ansøgning havde boende hos sig.

En militær Kommandant bragte i det hele bedre Skik paa alle Omraader, og en bedre Aand fik Overhaand. Hæderstegnet, der var indført i 1801, havde en gavnlig Indflydelse paa Underklassernes Æresfølelse, og de vaagede strengt over, at ingen uberettiget naaede denne Hæder.

Efter Slaget i Kongedybet fik 62 Underofficerer og Me-

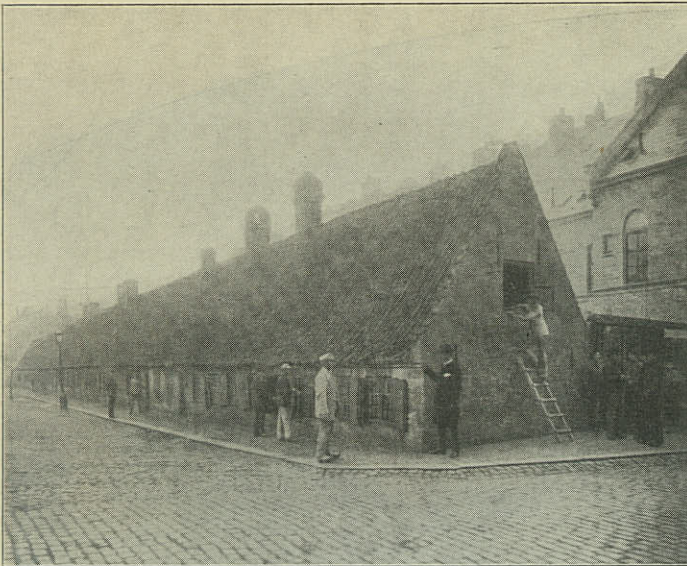
nige en aarlig Gave paa 15 Rdl. og en Sølvmedaille med sit Navn og følgende Inskription: »Modet værger, Kongen hædrer, Fædrelandet skønner«, og i 1802 fik 8 Underofficerer og 5 Menige samme Hæderstegn.

Nu var Nyboders stormende Periode forbi, og Regeringen nærrede stor Tiltro til Befolkningens Troskab og Paalidelighed. Der valgtes Politi af deres Midte, som udførte deres Arbejde tilfredsstillende. Efter en halv Snes Aars Forløb fik Nyboder sin egen Avis, udgivet af en Journalist Richter, der oprindeligt havde været simpel Skibbygger, men var geraadet i Vrede, fordi han kun fik *et* Vindu repareret, medens han havde ansøgt om tre. Gennem Avisen vilde han hævne sig; han gav den Navnet »Rim og Prosa Posen« og skrev i 2det Numer en Artikel: »Prospekt af Nyboder«, som vilde have været udmærket, hvis den ikke mest havde indeholdt Beretninger om Vinduers Tilstand og Reparation. Han blev udvist af Nyboder, og Avisen afgik ved en stille Død.

I 1845 udgav en Skibstømmer en Avis, hvis Titel var: »Nyboder og faste Stok«, som havde en værdigere Tone end dens Forgænger. Den levede heller ikke længe — kun 5 Numre udkom.

I Aaret 1849 voksede Nyboders Uvilje mod Officersstanden stærkt. Læren om Frihed og Menneskerettigheder havde gennemsyret det lille Samfund, og de viste nødig Befalingsmændene den Respekt at blotte Hovedet for dem, en Hilsmaade, som var almindelig den Gang i Marinen.

Ved Valg og forudgaaende Møder holdt Nyboders Folk stor Tummel og Støj, og dette blev paatalt af en Kommandørkaptajn i et offentligt Blad, men de var misfornøjede og vilde ikke erkende, at de havde nogen som helst Goder at takke for. Marinen mente dog at have Ret til at handle, som den ansaa for nyttigt og tidssvarende, og intet nævneværdigt forbedredes.

Fra Haregade (1891).

Nyboders Vagt (efter de omliggende Huses Ombygning).

Nyboder havde sit eget Talesprog, der nærmest var en Gren af det københavnske Almuesprog, men dette forandrede efterhaanden. Den noget raa Samfundsklasse, som for Hundrede Aar tilbage havde hjemme i Nyboder, er forsvundet, og de Tider, hvor man bebrejdede de københavnske Studenter, der førte et forargeligt Liv, at de skikkede sig som Baadsmænd, er forbi. Barnlige som Nyboders Folk inderst inde var, følte de sig hævet op fra deres lave Standpunkt, saa snart de mødte Forstaaelse, og havde de blot ikke været saa svage overfor Drikkevarer, var hele deres moralske Habitus sikkert langt tidligere undergaaet en Forandring.

Alt, hvad der hed virkelige Forbrydelser, har altid været banlyst mellem Nyboders Befolkning, og Nyboders Mænd dannede Grundstammen til de Skibsbesætninger, der kæmpede og sejrede under vore Søheltes Anførsel, ja som endog døde Heltedøden i Flammerne. Nationalfølelse og Kærlighed til Konge og Fædreland har altid været fremherskende, og da Kristiansborg Slot brændte i 1794 ansøgte Holmens Folk Kronprinsen, om der maatte afkortes 2 Skilling daglig af deres fattige Løn, indtil Kongen paany fik rejst sit Hus.

Religiositeten var paabudt ved Lov. Om meget af det paabudte trængte ind i Hjertet, er vanskeligt at vide, men de fleste viste dog bag hele deres Færd Troen paa ham, der styrer og regerer.

En hel lille Literatur har dannet sig omkring Nyboder

og dens Beboere og forskønnet det med Poesiens Glans. Dette virkede i høj Grad højnende paa Befolkningen, der ligesom fik en Æresoprejsning for gamle Tiders Ringeagt der igennem. Vi, der lever nu, kender den forrige Generations Mænd, selv om mange af dem efterhaanden er gaaet bort. Et djærvt Lune og stor Jovialitet var deres Kendemærke, og deres Familieliv var præget af en Samhørighed, der næppe har noget Sidestykke andet Steds.

At dette i høj Grad har præget Børnene, der nu har taget Hjemmene i Arv, er en Selvfølge, men ogsaa de udvidede Krav, der stilles til de unge, Skolernes forbedrede Undervisning, og hele deres Deltagelse i Tidens stærke Udvikling, har sat sine Mærker, saaledes at ethvert Anstrøg af Proletariat er forsvundet.

Vi, der har boet der en Række Aar i Nyboders tidligere Periode, har mange lyse, mange morsomme og egentlig slet ingen mørke Minder fra Stedet som Bolig udover, at Værelserne var for lave el. lign.; men vi mindes med et Smil alt, hvad der kunde hænde mellem Aar og Dag.

Særlig de muntre Sammenkomster i Lysthusene rundt om Lørdag Aften. Saa gik Punschen sin Sejrs gang, og Fædrelandssangene lige fra Nr. 1 til 100 fik sig en Omgang. Var der Gilde paa flere Steder samtidig, kunde det knibe med Nattesøvnen, men ellers kunde man godt blunde til Akkompagnementet.

CLARA KOFOED.

AGITÉR

for

Tilgang til Marineforeningen.